

Dějiny a současnost Archivu DIAMO¹

Petra Kantorová – Barbora Sladkovská

Archiv DIAMO sídlící v Příbrami pečuje o archiválie vzniklé z činnosti s. p. DIAMO, který se v současnosti zabývá především zahlazováním následků uranového, rudného a uhelného hornictví v České republice, jeho právních předchůdců, bývalých Rudných dolů Příbram a části OKD. Název podniku je odvozen z prvních písmen chemického názvu sloučeniny diuranát amonný. Jde o uranový koncentrát, který vzniká zpracováním uranové rudy a využívá se pro výrobu paliva do jaderných elektráren. Archiv je umístěn v areálu šachty č. 15, kde se kromě jiných staveb bývalého dolu nachází třicetimetrová těžní věž, kterou však značně převyšuje v současné době největší odval po těžbě uranu na Příbramsku.²

Před vlastním popisem historie archivu je třeba přiblížit dějiny s. p. DIAMO, respektive jeho právních předchůdců.³ Hlavní činností podniku je dnes zahlazování následků hornické a průmyslové činnosti na našem území a správa a údržba břemen s ní spojených. Navazuje však především na mnohaletou těžbu a zpracování radioaktivních surovin.

Uran se těžil na našem území již v 19. století a využíval se především k barvení skla. O skutečných počátcích uranového průmyslu jako oboru však můžeme mluvit až po druhé světové válce se zvýšením poptávky po uranu pro výrobu atomové bomby a později také jako paliva pro výrobu elektrické energie. Základním kamenem pro budování

¹ Článek vznikl na základě textu, který autorky zpracovaly v roce 2023 pro projekt Dějiny archivnictví/Dějiny archivů, jenž byl iniciován odborem archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra a Národním archivem v Praze.

² KUČERA, Roman; RAČANSKÝ, Jindřich; KRAMÁŘ, Ladislav; BRŮČEK, Petr; HEŠNAUR, Ladislav; SKÁLA, Zbyněk a kol. *Sedmdesát let od zahájení těžby uranu na Příbramsku*. DIAMO, s. p., o. z. Správa uranových ložisek. Příbram 2019, s. 61. Informace o s. p. DIAMO jsou dostupné na www.diamo.cz. Zkratka s. p. označuje státní podnik, n. p. národní podnik, k. p. koncernový podnik a o. z. odštěpný závod. Uranovému koncentrátu se podle jeho barvy říká „žlutý koláč“. Konečná hloubka jámy č. 15 byla 1242,6 m.

³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Rudné a uranové hornictví České republiky*. Ostrava 2003, s. 273–280. KOLEKTIV AUTORŮ. *Sedmdesát let uranového průmyslu. Výroční publikace státního podniku DIAMO*. Stráž pod Ralskem 2016.

uranového průmyslu se stala československo-sovětská dohoda o těžbě uranu a jeho dodávkách do Sovětského svazu z 23. 11. 1945.

Za účelem plnění dohody byl k 1. 1. 1946 založen n. p. Jáchymovské doly v Jáchymově (dále JD Jáchymov), který převzal tři činné uranové doly (Svornost, Rovnost, Bratrství). Zároveň probíhal geologický průzkum v dalších lokalitách. V květnu 1949 vznikly tzv. inspektoráty, a to těžební v Jáchymově, Mariánských Lázních, Horním Slavkově, Příbrami a Trutnově a úpravny v Jáchymově a Nejdku. Vzhledem k rychlému nárůstu objemu těžby byla k 1. 11. 1955 zřízena Ústřední správa výzkumu a těžby radioaktivních surovin (dále ÚSVTRS), ústřední orgán státní správy s právy ministerstva pro řízení všech podniků uranového odvětví. V roce 1956 byl totiž národní podnik JD Jáchymov rozdělen na pět těžebních a dva netěžební podniky (JD Jáchymov, JD Mariánské Lázně, JD Horní Slavkov, JD Příbram, JD Trutnov, JD Chemická úprava Nejedek a JD Stavební závody Jáchymov). V následujících letech vznikaly další národní podniky či účelové organizace přidružené k uranovému průmyslu. S nárůstem těžby na Příbramsku se ředitelství ÚSVTRS přesunulo roku 1960 z Jáchymova do Příbrami. Ústřední správa byla zrušena v roce 1967 a řízení oboru připadlo nově zřízenému trustu podniků s názvem Československý uranový průmysl (dále ČSUP), který spadal do kompetence ministerstva hornictví a jeho generální ředitelství řídilo národní podniky a účelové organizace uranového odvětví. V roce 1969 byl trust přetvořen na oborový podnik a podřízené organizace se změnily na odštěpné závody tohoto podniku, na přelomu let 1975 a 1976 se oborový podnik změnil na koncern sdružující koncernové podniky.⁴

K poslední změně právní podstaty podniku došlo v roce 1988, kdy vznikl státní podnik s odštěpnými závody. Generální ředitelství se roku 1991 přesunulo do Stráže pod Ralskem a v roce 1992 došlo ke změně názvu na DIAMO, s. p. Po ukončení těžby uranu ve většině lokalit docházelo k častým organizačním změnám a některé organizace byly privatizovány. Při reorganizaci podniku v roce 2024 byly sloučeny některé závody a jejich počet byl snížen ze sedmi na čtyři odštěpné závody navazující nejen na organizace uranového průmyslu, ale také na těžbu rud, uhlí a příbuznou průmyslovou činnost (Rudné doly Příbram, s. p., rafinerie Ostramo, s. p., část OKD, a. s., Palivový kombinát Ústí, s. p. a další).

⁴ Archiv DIAMO, fond Československý uranový průmysl, GR, Příbram, č. přírůstku 813, kart. 1, položka č. 1, Organizační vývoj Čsl. uranového průmyslu, 1978.

Základy archivu byly položeny rozhodnutím Bohuslava Hegnera, ředitele n. p. Jáchymovské doly se sídlem v Jáchymově, kterým byl k 1. 2. 1947 v souladu s výnosem Ústředního ředitelství československých dolů z 9. 1. 1947 o závodních archívech u národních podniků hornických zřízen podnikový archiv. Prvním archivářem národního podniku se stal Ing. Václav Příbáň, který měl dbát o odborné uložení a uspořádání písemností a zabránit jejich ničení před provedením odborné prohlídky. Jeho hlavním úkolem v rámci plánovacího oddělení byla péče o knihovnu, dále sledování a studium novinek z oblasti hornictví a vedení podnikové kroniky.⁵

Z důvodu kumulace více činností a vážných zdravotních problémů Václava Příbáně se budování archivu začal naplno věnovat až v roce 1950 jeho nástupce Jan Sedlák.⁶ Stejně jako jeho předchůdce měl na starosti dohled nad všemi registraturami. Věnoval se reorganizaci spisové služby podle normy ČSN 1411-1949 Spisového a archivního řádu pro podniky, skartaci a shromažďování a inventarizaci písemného materiálu, který byl velmi často nevhodně uložen. Archiv se tehdy stal součástí správního, později hospodářsko-správního odboru a byl umístěn v budově bývalého podnikového ředitelství – dnes Muzeum Královská mincovna Jáchymov (čp. 37). Zpočátku byla část dokumentů kvůli nedostatku místa skladována na půdě, kde docházelo k jejich poškození vlivem vlhka, špíny a výskytu myší.⁷ Přestože se Jan Sedlák ujal svěřených úkolů velice zodpovědně – přemístil archiválie z půdy do vhodnějších prostor, spoluorganizoval školení zaměstnanců ve spisové službě a snažil se dostat platným normám v oblasti spisové a archivní služby – jeho snahy se s přijetím nadřízených příliš nesesetkávaly.⁸ Jako pracovník ústřední spisovny si opakovaně stěžoval na špatně fungující spisovou službu, nedostatek a nevhodnost prostorů pro uložení dokumentů ve spisovně i v archivu a žádal o přidělení pomocné pracovní síly.

S rozvojem uranového průmyslu vznikly v rámci rezortu ÚSVTRS nové samostatné národní podniky. Příkaz ředitele ÚSVTRS z 18. 9. 1956

⁵ Archiv DIAMO, fond Jáchymovské doly, n. p. Jáchymov, č. přírůstku 55, kart. 10, položka č. 17, čj. 172/1-1947, 172/6-1947.

⁶ Archiv DIAMO, fond Jáchymovské doly, n. p. Jáchymov, č. přírůstku 55, kart. 10, položka č. 15, Oběžník čís. 24/51.

⁷ Archiv DIAMO, fond Jáchymovské doly, n. p. Jáchymov, č. přírůstku 55, kart. 10, položka č. 14.

⁸ Archiv DIAMO, fond Jáchymovské doly, n. p. Jáchymov, č. přírůstku 55, kart. 10, položka č. 15, Oběžník čís. 221/49, položky č. 14–18.

Závodní správa dolu Rovnost	"	rada	"	"
"	"	správa	"	Svornost
"	"	rada	"	"
"	"	správa	"	Bratrství
"	"	rada	"	"

Podnikový archiv

Dnem 1. února 1947 byl zřízen archiv při ředitelství Jáchymovských dolů, nár. pod. v Jáchymově.

Podnikový archiv jest pamětí podniku. Šbírá veškeré důležité listiny a zajišťuje tím prameny k poznávání závodního vývinu. Prozkoumává je pro závod. Všechno to, co jest v technickém, hospodářském, vědeckém a kulturním ohledu vůbec důležité, musí se z celého pracovního procesu podniku vytřídit, sloučiti a uspořádati. Do toho spadají veškeré správní záležitosti, technické otázky, obchodní jakož i závodní knihy, tiskopisy, listy, plány, kresby, fotografie, historické uvahy atd. Podnikový archiv jest základem tradice národního podniku.

Příkazem doby jest, aby jakékoliv písemnosti, mapy, staré plány a fotografie, které během doby se nahromadily na závodech se neničily.

Založením a vedením archivu pověřujeme Inž. Václava Příbání, který provede veškeré organizační práce.

Archivář Inž. V. Příbání vybavuje se tímto plnou mocí nad všemi registrujícími a veškerým archivním materiálem. Bez jeho vědomí nesmí býti jakýmkoli archivním materiálem disponováno.

Při zřizování archivu bude vždy dbáno významu a potřeb jednotlivých oddělení a závodů. Uspořádání jejich archiválií bude se díti vždy po dohodě s jednotlivými přednosty.

V Jáchymově dne 5. dubna 1947.

Ing. Václav Příbání

Inž. Václav Příbání

Oběžník z 5. 4. 1947 o zřízení archivu n. p. Jáchymovské doly a úkolech archiváře. Archiv DIAMO, fond Jáchymovské doly, n. p. Jáchymov, č. přírůstku 55, kart. 10, položka č. 17, čj. 172/6-1947.

Budova Generálního ředitelství ČSUP v Příbrami v roce 1976. Dnes zde sídlí s. p. DIAMO, o. z. Příbram. Foto Archiv DIAMO, fond Československý uranový průmysl, GR, Příbram, č. přírůstku 54, položka č. 502.

ukládal národním podnikům zřídit samostatné podnikové archivy.⁹ Skartační řízení u podnikových archivů probíhala pod dohledem územně příslušných státních archivů a výkon spisové a archivní služby se uskutečňoval ve spolupráci s archivem ÚSVTRS v Jáchymově, od roku 1960 v Příbrami, v oblasti s největší těžbou, a později Generálního ředitelství ČSUP.

Archiv sídlil v Příbrami v budově Generálního ředitelství ČSUP (v „přístavku“ v budově „C“). V roce 1964 upozorňoval vedoucí spisové služby Antonín Skalický na špatný stav spisové a archivní služby na podnicích, konkrétně na nevhodné a nedostatečné prostory, kumulaci funkce archiváře s jinou, nízkou úroveň péče o dokumenty

⁹ Archiv DIAMO, fond Československý uranový průmysl, GR, Příbram, č. přírůstku 813, kart. 2, položka č. 13.

s výjimkou účetních a mzdových materiálů. Tento stav se zlepšil v letech 1965–1967, kdy musely všechny podnikové archivy vypracovat plány práce a byly zřízeny spisovny tam, kde dosud chyběly. Zpráva o stavu a úrovni spisové služby v uranovém odvětví z 9. 8. 1967 ovšem opět uváděla řadu nedostatků, například nízkou úroveň evidence spisů, hromadění vyřízených spisů na odborech a odděleních a neuspokojivé vedení skartačních řízení, které dělalo z archivu spíše sklad netříděné agendy. Příkazem generálního ředitele ČSUP č. 11/67 byl vydán typový spisový řád, který měl sloužit jako návod pro jednotlivé podřízené organizace k vytvoření vlastního spisového řádu.¹⁰ O spisovnu a archiv se i nadále staral jeden samostatný archivář. V letech 1967–1969 tuto funkci v archivu Generálního ředitelství ČSUP plnila Eva Hochmanová, v letech 1969–1978 Josef Vošahlík a v letech 1979–1988 Renata Roedlová.¹¹

Dne 10. 9. 1975 došlo v důsledku opravy vodovodního přívozu k havárii a vytopení archivu Generálního ředitelství ČSUP. Byly zničeny některé osobní spisy a mzdové listy.¹² V květnu roku 1977 byl archiv přestěhován do objektu ubytovny Závodu sociálních a stavebních služeb k. p. Uranové doly Příbram v obci Dubno. V roce 1987 byl archiv přesunut do jiného objektu z důvodu přestavby středního odborného učiliště.¹³

Zásadním mezníkem pro vývoj podnikového archivnictví v organizacích uranového průmyslu bylo rozhodnutí vedení s. p. ČSUP z 11. 3. 1991 o realizaci Centrálního podnikového archivu. V návaznosti na toto rozhodnutí a příkazy ředitele č. 4 a 10 z roku 1992 uzavřel 1. 4. 1992 zřizovatel archivu – s. p. ČSUP Stráž pod Ralskem – vnitropodnikovou dohodu s provozovatelem archivu – o. z. Správa uranových ložisek Příbram.¹⁴ Do areálu šachty č. 15 Příbram-Brod byl postupně soustředěn archivní materiál dosud uložený u podřízených závodů státního podniku. Pro potřeby nově vznikajícího archivu byla adaptována administrativní budova šachty bývalých Uranových dolů Příbram

¹⁰ Archiv DIAMO, fond Československý uranový průmysl, GR, Příbram, č. přírůstku 813, kart. 4, položka č. 1.

¹¹ Archiv DIAMO, fond Československý uranový průmysl, GR, Příbram, č. přírůstku 574, osobní spisy.

¹² Archiv DIAMO, fond Československý uranový průmysl, GR, Příbram, č. přírůstku 574, kart. 93, osobní spis Josefa Vošahlíka.

¹³ Archiv DIAMO, fond Československý uranový průmysl, GR, Příbram, č. přírůstku 813, kart. 11, položka č. 5.

¹⁴ Registratura Archivu DIAMO, svazek 87-IV, čj. 2400/201/92.

MINISTERSTVO PRO HOSPODÁŘKOU POLITIKU A ROZVOJ ČR
Vršovická 65, Praha 10 - Vršovice, PSČ 101 60

ČÍSLO	44.2
ROK	1992

Stavební úřad pro uranový průmysl

Odbor ochrany a obnovy ČSÚP
Dne: 10. 2. 1992
Č.j.: 2400/44/92

ČSÚP, s.p.
pracoviště Příbram
ul. 28. října 184
P Ř Í B R A M VII.

Naše značka : SÚ- 49/92
V Praze dne 10. února 1992

R O Z H O D N U T Í

ČSÚP, s.p. Stráž pod Ralskem podal dne 3.2.1992 žádost o povolení změny užívání pro stavbu, na kterou bylo vydáno stavební povolení Stavebním úřadem pro uranový průmysl pod č.j. 33-2319 dne 19.8.1957 a kolaudační rozhodnutí dne 13.11.1959 č.j. 43-2438.

Stavební úřad s působností pro stavby v uranovém průmyslu projednal žádost investora a podle § 58 odst.1 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

povoluje změnu užívání

stavby

"AB a šatny"

na

"Centrální archiv ČSÚP"

Stavba se nachází na š.č. 15 Příbram - Brod, o.z. SUL Příbram.

Současně stavební úřad sděluje, že proti provedení stavebních úprav v rozsahu uvedeném v ohlášení nemá podle § 57 odst.2 zákona č.50/1976 Sb., námitek.

IČO
001 76 117

FAX
02/74 57 69

Dálnopis
122 298

Telefon
02/ 712 1111

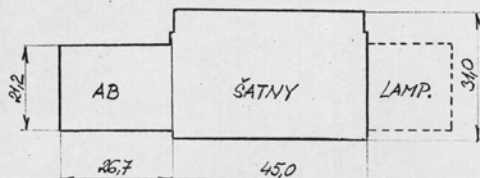
Rozhodnutí Stavebního úřadu pro uranový průmysl Ministerstva pro hospodářskou politiku a rozvoj ČR o změně užívání stavby „AB a šatny“ na „Centrální archiv ČSÚP“ z dne 10. 2. 1992. Archiv DIAMO, fond Správa uranových ložisek Příbram, č. přírůstku 212.

DIAMO - SUL, Centrální podnikový archiv

Archivování písemné a hmotné dokumentace v rámci podniku.

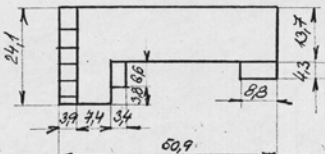
Umístění: Příbram - Brod, š.č. 15

ad 41. Administrativní budova + šatny
/ Lampovna a další objekty š.č. 15 vykázány Ing.Sedláčkem/

Zastavěná plocha AB: $21,2 \times 26,7 = 566,0$
ŠATEN: $31,0 \times 45,0 = 1395,0$ m²

Kompresorovna /CPA využívá jen její část/

Zastavěná plocha KOMPRESOROVNY: $13,7 \times 50,9 = 697,33$
 $8,8 \times 4,3 = 37,84$
 $6,6 \times 3,4 = 22,44$
 $10,4 \times 11,3 = 117,52$

C e l k e m zastavěná plocha 2836 m² 875,13 m²

ad 43. Počet nadzemních podlaží 2

Plochy na úrovni 2. podlaží : AB $566,0 - 90,1 = 476$ m²
ŠATNY $9 \times 45 = 405$ m²

C e l k e m zastavěná plocha na 2. podlaží 881 m²

Pozn.: Půdorysný průmět je totožný se zastavěnou plochou.

Nákres půdorysu administrativní budovy s šatnami a kompresorovny v areálu šachty č. 15 Příbram-Brod s velikostí zastavěných ploch vypracovaný Ing. Karlem Nováčkem 21. 4. 1993. Archiv DIAMO, fond Správa uranových ložisek Příbram, č. přírůstku 212.

a jejich podnikového ředitelství, šatny a pro hmotnou dokumentaci, tj. vrtná jádra, vzorky rud a hornin, byla upravena kompresorovna. Rekonstrukce probíhala podle *Zásad pro výstavbu a adaptaci archivních budov a prostor podnikových archivů* vydaných v roce 1981 Archivní správou Ministerstva vnitra ČSR a byla realizována na základě rozhodnutí Stavebního úřadu pro uranový průmysl Ministerstva pro hospodářskou politiku a rozvoj ČR o změně užívání objektů v areálu šachty.¹⁵

V tomto bezesporu klíčovém období byl vedoucím oddělení archivní služby a zvláštních úkolů Ing. Miroslav Karas, který se po přemístění ředitelství státního podniku z Příbrami do Stráže pod Ralskem a přejmenování organizace stal vedoucím oddělení archivace a hmotné dokumentace, do něhož byl podnikový archiv organizačně začleněn, a byl přímo podřízen vedoucímu nově vzniklého o. z. Správa uranových ložisek Příbram s. p. DIAMO. Provozní řád Centrálního podnikového archivu s. p. DIAMO byl schválen 30. 6. 1992 Ing. Ladislavem Hešnaurem, pověřeným řízením odštěpného závodu.¹⁶ V té době byl již ze svého dočasného působiště v obci Dubno přemístěn bývalý archiv Generálního ředitelství ČSÚP.¹⁷ Příprava pro výběr dokumentace trvalé hodnoty z oblasti průzkumné a důlní činnosti byla prováděna ve spolupráci s odborem geologicko-měřickým ředitelství státního podniku. Významnou část geologické dokumentace bylo nutné ponechat v provozních archivech až do ukončení průzkumných, těžebních či likvidačních prací. Byla prováděna skartace písemného materiálu, zejména vyřazování duplicit. Zvýšené nároky na archivní práci kladlo i postupné odtajňování písemností. Do archivu byla předána personální a mzdová dokumentace privatizovaných či likvidovaných organizačních jednotek státního podniku v rámci útlumového programu těžby uranu.¹⁸ Od zřízení Centrálního podnikového archivu usiloval státní podnik o navrácení dokumentů vzniklých z činnosti jeho předchůdců z počátku rozvoje uranového hornictví. Na základě rozhodnutí Archivní správy Ministerstva vnitra ČR převzal archiv 15. 12. 1993 ze Státního oblastního archivu v Plzni fond Jáchymovské doly, n. p. Jáchymov. Geologicko-měřická dokumentace obsahující mimo jiné i důlní mapy

¹⁵ Archiv DIAMO, fond Správa uranových ložisek Příbram, č. přírůstku 212.

¹⁶ Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-IV, čj. 2400/134/92. Spis o fondu Správa uranových ložisek Příbram, NAD 9, Organizační schéma ČSÚP, SUL, o. z., k 1. 2. 1992.

¹⁷ Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-IV, čj. 2400/143/92. Registratura archivu, svazek č. 87-B, 2400/127/92.

¹⁸ Registratura Archivu DIAMO, zejména svazky č. 87-IV a 87-B.

Jáchymovska byla již předtím podnikem vypůjčená za účelem provádění inventarizace a revize důlních děl a sanací ekologických zátěží.¹⁹

Období let 1991–1994 se ukázalo jako dostatečné pro vytvoření vhodných podmínek pro uložení a správu dokumentů vzniklých z činnosti organizací v uranovém průmyslu. Na základě souhlasu Sekce archivní správy Ministerstva vnitra ČR z 19. 12. 1994 byl příkazem ředitele s. p. DIAMO č. 1/95 zřízen archiv zvláštního významu.²⁰ Příkazem vedoucího o. z. Správa uranových ložisek Příbram byl s účinností od 15. 3. 1995 vydán nový Organizační, provozní a badatelský řád Archivu DIAMO. Archivu byl 4. 10. 1995 Státním ústředním archivem v Praze předán fond ÚSVTRS z let 1946–1960.²¹

V rámci likvidace ložiska Příbram byly práce v areálu jámy č. 15 plánované od konce roku 1995 a souvisely i s budováním archivu a rozšířením jeho kapacit. Financování archivu bylo částečně hrazeno z dotace ze státního rozpočtu na útlum uranového hornictví, a to na základě *Likvidačního záměru – Archivace písemností a technické dokumentace s. p. DIAMO* vypracovaného v roce 1995 Miroslavem Karasem.²² V roce 1998 došlo ke kompletní rekonstrukci střešní krytiny. Uvažované zateplení obvodového zdiva bylo odloženo – zdivo tedy zůstalo neomítnuté – s ohledem na pochybnosti týkající se případného narušení historického významu objektu.²³ Lokalitu šachty č. 15 si vybrali tvůrci seriálu *Zdivočelá země* natočeného podle románů Jiřího Stránského. Vznikly zde záběry, které je možné vidět ve druhé řadě vysílané Českou televizí premiérově v roce 2001, konkrétně ve 14. a 19. díle.²⁴

¹⁹ Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-B, čj. 2400/200/92, 1030/18/93, 1030/79/93, 1030/105/93 a předávací protokol.

²⁰ Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-B, čj. 1030/65/94, 1030/66/94, 1030/127/94, 1030/1/95, 1030/4/95, 1030/50/95.

²¹ Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-B, čj. 1030/121/94, 1030/48/95, předávací protokol a též příkaz č. 4/95 vedoucího o. z.

²² Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-B, čj. 1030/151/95. Archiv DIAMO, fond Správa uranových ložisek Příbram, č. přírůstku 212.

²³ LHOTA, Zdeněk. *Archiv DIAMO a jeho existence ve s. p. DIAMO a jeho právních předchůdcích*. Závěrečná práce v rámci rekvalifikačního kurzu celoživotního vzdělávání, Archivní kurz. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra pomocných věd historických a archivního studia, 2012, s. 20. Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-IV, čj. 1030/176/98, 1030/206/98. Archiv DIAMO, fond Správa uranových ložisek Příbram, č. přírůstku 803, kart. 1.

²⁴ Místa záběrů jsou zachycena online na <https://www.filmovamista.cz/1675-Zdivocelazeme?zaber=19545> a <https://www.filmovamista.cz/1680-Zdivocelazeme?zaber=19558> [citováno 29. 2. 2024].

Budova archivu v roce 2008. Foto Archiv DIAMO.

Přiznáním statusu archivu zvláštního významu byla podpořena snaha s. p. DIAMO o vytvoření centrálního pracoviště k ukládání a správě písemností a hmotné dokumentace související s těžbou a zpracováním uranových rud a zároveň byl vytvořen základní předpoklad pro zakotvení tohoto pracoviště v archivním systému České republiky, které bylo potvrzeno 22. 11. 2005 akreditací archivu pro výkon působnosti veřejného specializovaného archivu.²⁵

Od roku 2002 byla do archivu začleňována dokumentace bývalého s. p. Rudné doly z naprosto nevyhovujících prostor historické budovy jejich ředitelství v Příbrami.²⁶ Bylo nutné zajistit alespoň základní ošetření písemností odprašovacími zařízeními a dokončit adaptaci dalšího depotního prostoru, tzv. špinavé šatny.²⁷ V roce 2008 byly do Archivu DIAMO delimitovány fondy Rudných dolů Jeseník ze Zemského archivu v Opavě.²⁸ V roce 2012 došlo k zatep-

²⁵ Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-B, čj. 1030 A/82/2005, 1030 A/7/2006.

²⁶ K připojení s. p. Rudné doly Příbram k s. p. DIAMO došlo 1. 11. 2001.

²⁷ Archiv DIAMO, fond Správa uranových ložisek Příbram, č. přírůstku 803, kart. 2.

²⁸ Informace o archivu od r. 2007 byly získány především z výročních zpráv Archivu DIAMO.

Budova archivu v roce 2018. Foto Zdeněk Lhota. Archiv DIAMO.

Depozitář archivu s mapovými skříněmi v bývalé lampovně. Fotografie ze setkání pracovníků archivní a spisové služby s. p. DIAMO v roce 2022. Foto Archiv DIAMO.

lení obvodového pláště a střechy hlavní budovy archivu a byly vyměněny střešní světlíky. V následujícím roce pokračovaly stavební úpravy v bývalé lampovně, kde byl vybudován depozitář měřické dokumentace bývalého s. p. Rudné doly Příbram a jeho předchůdců. Do depozitáře vybaveného kompaktními regály byla přestěhována důlně měřická dokumentace rudného hornictví do té doby uchovávaná na Březových Horách v objektu Husova čp. 31.

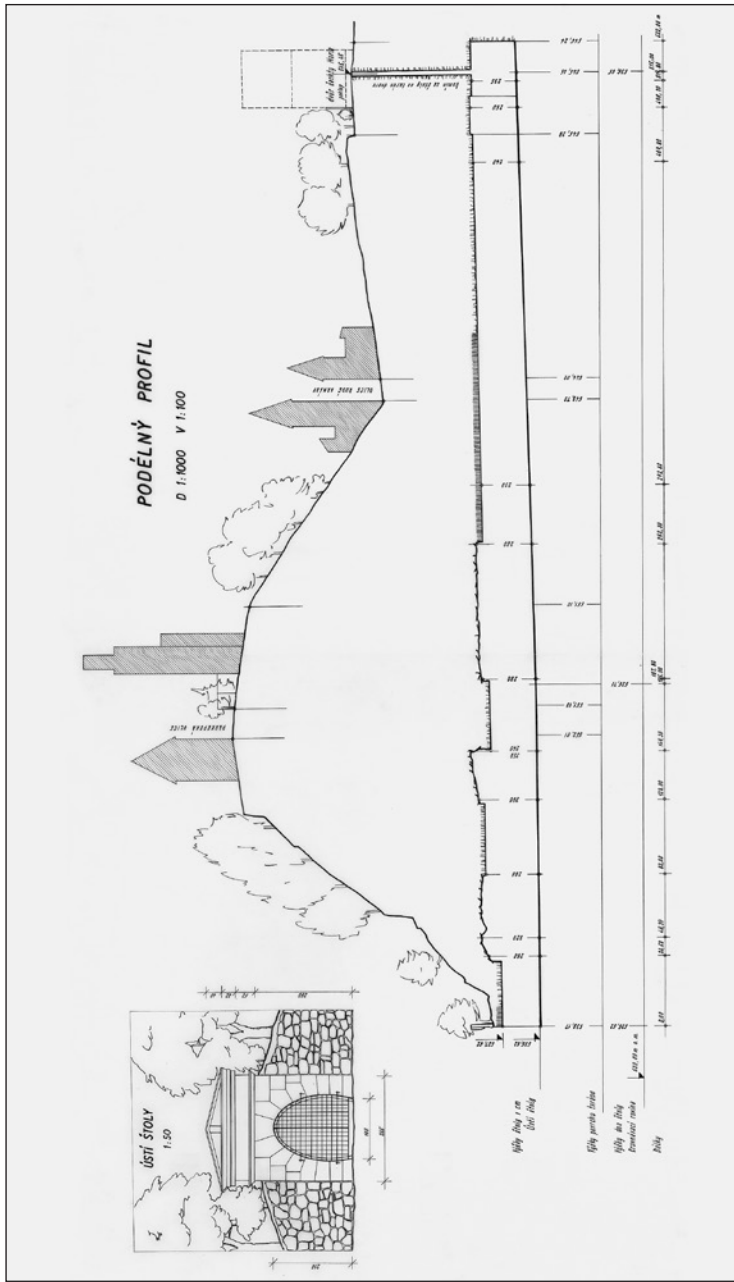
Dlouholetého vedoucího archivu Ing. Miroslava Karase ve funkci vystřídala po jeho odchodu do důchodu v roce 2015 Mgr. Pavla Doležalová. V dalším roce byly v hlavní budově archivu zřízeny dvě pořádací místnosti. Zakoupením velkoformátového skeneru v roce 2019 byla zahájena systematická digitalizace důlních map a jejich popis. Tato práce navazuje na zpracování geologicko-měřické dokumentace významného odborníka v oblasti uranové geologie Ing. Jiřího Komínka.

V roce 2021 byl k Archivu DIAMO připojen Archiv OKD jako nové územní pracoviště Archiv Slezská Ostrava. Zde jsou uloženy archiválie vzniklé z činnosti s. p. OKD a jeho právních předchůdců i současné OKD, a. s. Archiv vznikl v roce 1952 pro Kombinát Ostravsko-karvinských dolů a od roku 1963 byl Sdruženým podnikovým archivem OKD s působností pro všechny organizace odvětví paliv na Ostravsku s výjimkou n. p. Ostroj Opava. Do roku 1994 také zabezpečoval archivní službu pro Vědecko-výzkumný uhelný ústav v Ostravě-Radvanicích.²⁹ Archiv byl akreditován v roce 2006 pro výkon působnosti soukromého archivu a je umístěn v účelové archivní budově vystavěné v roce 1987.

Archiv pečuje celkem o 7612,54 bm archiválií (stav k 18. 12. 2023), z nichž je 2535,2 bm uložených v Archivu Slezská Ostrava. Jedná se o 220 archivních souborů, přičemž 157 z nich se nachází v Ostravě.³⁰ Významná část písemností uložených v Příbrami, souvisejících s průzkumem, těžbou a zpracováním radioaktivních surovin, se nalézá ve fondech Jáchymovské doly, n. p. Jáchymov, Ústřední správa výzkumu a těžby radioaktivních surovin, Československý uranový průmysl,

²⁹ BYSTRICKÝ, Vladimír; HRUBÝ, Václav. *Přehled archivů ČSR*. Praha 1984, s. 185–186.

³⁰ Informace o fondech byly čerpány převážně z článku: DOLEŽALOVÁ, Pavla. Archiv DIAMO. *Západočeské archivy*. Státní oblastní archiv v Plzni 2019, 10, s. 10–18. Dále z evidence Národního archivního dědictví v IS PEVA II. Informace o fondech z této evidence jsou zveřejněny na Národním archivním portálu v části pro Badatele nazvané Archiválie na dosah. Dostupné online: <https://portal.nacr.cz/cro/probadatele/> [citováno 29. 2. 2024].

Mariánská štola v Příbrami (Březové Hory) – podélný profil, vyhotoveno v roce 1962. Archiv DIAMO, fond Rudné doly Příbram.

GŘ, Příbram a DIAMO ředitelství a v archivních souborech vnitřních organizačních jednotek uranového průmyslu. Jedná se o geologicko-měřickou dokumentaci, která obsahuje závěrečné zprávy o jednotlivých ložiskách, výpočty zásob, evidenci stavu a odpisy zásob i samotné horninové vzorky a vrtná jádra z těžebních či zkoumaných lokalit z Příbrami, Zadního Chodova, Vítkova, Dyleně, Olší, Okrouhlé Radouně, také z oblasti Jáchymova, Horního Slavkova a Dolní Rožínky.

Archiv uchovává dokumentaci z bývalých s. p. Rudné doly Příbram a Rudné doly Jeseník. Fondy Rudné doly Příbram a Uranové doly Příbram se řadí mezi nejrozsáhlejší soubory. V archivu jsou uloženy fondy přímých předchůdců státních těžebních podniků s často odlišným výrobním programem, např. Bratří Weilové a spol., továrna na poutní a kovové předměty v Příbrami, která v první polovině 20. století vyráběla svátostky (devocionálie), tj. svaté obrázky, křížky, růžence, medailonky, sošky, a to nejen pro příbramskou Svatou Horu, ale i pro olomoucký Svatý Kopeček či Hostýn, a vyvážela je i do zahraničí.

K nejstarším archiváliím patří důlní mapy z 18. a 19. století z oblasti Jáchymova a Příbrami, skleněné negativy nebo knihy osazenstva dolu (Mannschaftsbücher) z fondu Báňské ředitelství Příbram. Součástí archivních souborů jsou důlní mapy, stavební dokumentace šachet a závodů, fotografický materiál, včetně fotografií areálů dolů i podzemí a volnočasových aktivit horníků a zaměstnanců dolů a filmy pro výukové a instruktážní účely. Archiv pečuje o hornické standarty a vyznamenání a některé historické předměty spjaté s vlastní těžbou, např. odpalovací strojky a radiometry.

Mezi nejvýznamnější archiválie patří opis československo-sovětské dohody o těžbě uranu v Československu a jeho dodávkách do Sovětského svazu z 23. 11. 1945 nebo zápisy o přísně tajných záležitostech s krycím názvem „Chalupa“.³¹ Mimořádně přínosné jsou dokumenty z bývalé tajné spisovny ve fondu Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram, například roční bilance, stavy zásob na ložiskách, porady ředitele nebo z téhož fondu protokoly k závažným úrazům. Archiv spravuje dokumenty o výstavbě panelových sídlišť ve fondu Projektový ústav uranového průmyslu Ostrov nad Ohří, dokumentace o vývoji strojů a zařízení pro výstavbu a provoz dolů, řešení dopravy materiálu apod. ve fondu Vývojová základna

³¹ TOMEK, Prokop. *Československý uran 1945–1989: těžba a prodej československého uranu v éře komunismu*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 1999, s. 3–4.

uranového průmyslu Kamenná, nebo písemný materiál k výstavbě vodního tunelu Želivka ve fondu Podzemní inženýrské stavby, n. p., a kolektorů v Praze, Brně a jiných městech ve fondu Výstavba dolů uranového průmyslu, k. p.

Hojně jsou využívány osobní spisy, mzdové listy a dozimetrické listy, ale také odškodňovací, rentové a soudní spisy bývalých zaměstnanců s. p. DIAMO a jeho právních předchůdců, které slouží zejména k doložení odpracovaných let, případně k potvrzení dosažení nejvyšší přípustné expozice, tj. určeného počtu odpracovaných směn v podzemí.

Od roku 1992 navštívila Archiv DIAMO řada badatelů.³² Ve svém studiu se zabývali dějinami uranového a rudného hornictví, problematikou práce politických vězňů v uranovém průmyslu, urbanistickým rozvojem hornických měst či výstavbou jednotlivých objektů, demografickým a genealogickým výzkumem, každodenností horníků či pracovníků v oborech souvisejících s těžbou a zpracováním rud, vývojem důlní kolejové dopravy, technologie těžby a techniky důlních provozů a jinými tématy. Další badatelé se věnovali například mineralogii, geologii a hydrogeologii ložisek, výskytu radioaktivních minerálních vod, čištění důlních a úpravárenských vod, rekultivací odvalů, problematice vlivu těžební činnosti na krajinný ráz, vlivu útlumu hlubinného hornictví na děje v litosféře a také vlivu pracovního prostředí na zdravotní stav horníků v uranových dolech. Studium archivního materiálu v letech 1994–1995 využil Ing. Vladimír Valenta k napsání 9. kapitoly Závěrečné zprávy o ložisku Příbram. Výsledky svého studia publikoval ve sborníku Podbrdsko. V 90. letech minulého století v archivu studovali autoři publikací o historii uranového průmyslu Prokop Tomek a Oskar Pluskal a členové autorského kolektivu reprezentativní publikace *Rudné a uranové hornictví České republiky*, později také historikové Jiří Majer, František Bártík, Tomáš Bursík, Zbyněk Zeman, archivářka Věra Smolová, mineralog Pavel Škácha a mnozí další.

Počet badatelských návštěv výrazně zvyšují zaměstnanci podniku, zejména pracovníci oddělení měřických prací a geologie, kteří archivářům poskytují v případě potřeby odborné konzultace. Archiv je díky svému informačnímu bohatství zdrojem pro projekty jiných institucí a také organizuje exkurze. Tak například v roce 2009 a 2016

³² Informace o badatelských návštěvách do r. 2015 lze nalézt v Registratuře Archivu DIAMO, svazky č. 87-C a 87-A.

Technická knihovna Archivu DIAMO v roce 2018. Foto Archiv DIAMO.

Depozitář hmotné dokumentace Archivu DIAMO v roce 2023. Foto Pavla Doležalová. Archiv DIAMO.

přivítali pracovníci archivu členy (a příznivce) České archivní společnosti a v letech 2022 a 2023 své spolupracovníky v rámci celopodnikového vzdělávacího projektu DIAMO I a II. U příležitosti Mezinárodního dne archivů byl dne 16. 6. 2018 uspořádán první Den otevřených dveří. Další se uskutečnil 25. 10. 2022. Návštěvníci si mohli kromě vystavených archiválií prohlédnout prostory bývalých kanceláří zaměstnanců a ředitelů, řetízkových šaten, ordinace závodního lékaře, známkovny, lampovny, tajného archivu, případně také kantýny, které dnes slouží archivu jako kanceláře, depozitáře, pořádací místnosti či badatelna.

Ve vstupní hale archivu se nachází mineralogický depozitář se stálou expozicí vybraných geologických vzorků, který byl vybudován v roce 2005. Celkem 224 mineralogických vzorků příbramského ložiska bylo převzato do archivu již v roce 1997 od bývalého ředitele Uranových dolů Příbram Vasila Pješčaka podle seznamu vypracovaného geologem a mineralogem Jiřím Litochlebem.³³ Ve vestibulu haly jsou vystaveny také hornické medaile získané archivem od několika

³³ Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-B 1997, 2002 a 2005. Archiv DIAMO, fond Správa uranových ložisek Příbram, č. přírůstku 803, kart. 3. Jiří Litochleb pracoval v Příbrami v Uranovém průzkumu ČSUP, od roku 1992 v Národním muzeu, kde byl v letech 2001–2013 ředitelem Přírodovědeckého muzea. Viz ŠKÁCHA, Pavel; LITOCHEBOVÁ, Eva. Zemřel RNDr. Jiří Litochleb (29. 9. 1948 – 26. 2. 2014). *Podbrdsko*. 2014, 21, s. 230–231.

sběratelů.³⁴ Bývalý vedoucí archivu Miroslav Karas podporoval kolem roku 1998 vytvoření expozice báňské záchranářské techniky ve vstupní hale archivu. Nápad vznikl po ukončení činnosti Hlavní báňské záchrané stanice v Příbrami a souvisel s plánem vybudovat uranový skanzen v areálu šachty č. 15 shromážděním široké škály techniky z likvidovaných oblastí.³⁵

Vedoucí archivu Pavla Doležalová se dlouhodobě věnuje rozhovorům s pamětníky a uchovávání vzpomínek bývalých zaměstnanců uranového průmyslu. Tím naplňuje představy o jedné z činností archiváře z období vzniku podnikového archivu. Ve směrnicí Ústředního ředitelství československých dolů z 19. 3. 1947 bylo stanoveno, že „úkolom archiváře je také zaznamenati vzpomínky starých zaměstnanců o činnosti a životě v závodech v minulých dobách“.³⁶ Vzpomínky některých osobností uranového průmyslu byly publikovány v knize *Uranová Příbram*.³⁷

Posledních přibližně třicet let byl Archiv DIAMO organizačně zařazen jako samostatné oddělení do úseku ředitele o. z. Správa uranových ložisek Příbram. Od 1. 9. 2024 je jedním z odborů Ředitelství s. p. DIAMO a zahrnuje také oddělení Archiv Slezská Ostrava. Vykonává dohled v oblasti archivní a spisové služby pro všechny odštěpné závody a ředitelství a jeho součástí je i technická knihovna čítající zhruba 30 tisíc knižních jednotek a mnoho titulů periodik zaměřených převážně na hornictví a techniku.

Archiv DIAMO má nepochybně své pevné místo mezi pamětovými institucemi. Shromažďuje, uchovává a zpřístupňuje dokumenty s. p. DIAMO a organizací, které působily zejména v oblasti hornictví a souvisejících činností na území České republiky. Kromě toho mu byla svěřena do péče značně rozsáhlá hmotná dokumentace. Před pracovníky Archivu DIAMO stojí řada významných úkolů. Jedním z nich je i zpřístupnění informací o archivních fondech a archiváliích prostřednictvím prezentačního portálu.

³⁴ Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-IV 2005 a 2008.

³⁵ Registratura Archivu DIAMO, svazek č. 87-IV 2000.

³⁶ Archiv DIAMO, fond Jáchymovské doly, n. p. Jáchymov, č. přírůstku 55, kart. 10, položka č. 15, čj. 172/4/47.

³⁷ VELFL, Josef a kol. *Uranová Příbram*. Praha 2022.